

DANGADANG

Oktubre 2021

Tawen 35 Bilang 6

P10.00

IPASA NO MABASA

SINGIREN KEN GIBUSAN TI PASISTA A REHIMEN NGA US-DUTERTE KADAGITI KRIMEN NA ITI UMILI!

Agtultuloy ken umir-irteng ti panagrigrigat ti umili a Pilipino iti uneg ti inutil, pasista ken traydor a panagturay ni Rodrigo Duterte. Ad-adda pay a nanayunan ti bakbaklayen ti umili a tuok iti kumarkaro a krisis ti bulok a malakolonyal ken malapyudal a sistema iti panagsaknap ti pandemya a Covid-19 iti intero a pagilian. Nakaro ti panagsuwek ti ekonomiya gapu iti panagsardeng dagiti ekonomiko nga aktibidad a nangipaay ti nakaro a bisin ken krisis iti pagbiagan ti umili. Imbes a mangipatungpal kadagiti siyentipiko a pamuspusan kas iti nasaknap a *mass testing* ken *contact tracing*, panangpadur-as iti publiko a sistema ti salun-at, panagsukisok ken dadduma pay a maiparbeng nga addang, inpauneg ti tirano ti umili kadagiti *lockdown* ken inpanamnama na a bakuna laeng ti kakaisuna a solusyon. Naipatungpal dagiti *lockdown* nga awan ti panagsagana ken umanay nga ayuda para kadagiti maapektaran nga umili. Iti binilbilyon a pondo a nairuar iti

uneg ti Bayanihan 1 ken 2, limos laeng ti naawat ti mabisin nga umili. Agtultuloy ti panangparigat ti napairteng a kontra-rebolusyonaryo a gyera iti kaaw-awayan a nabukbokan ti dakdakkal a pondo a mangrangranggas iti masa, kagiddan ti panagiwaras kadagiti awit-awit da a sakit.

Maisupadi iti ipanpannakkal ni Rodrigo Duterte a 'nasaysayaat a biag,' ad-adda nga insagmak ti pasista a rehimen na iti nakarkaro a panagsagaba ti umili. Iti uneg ti mano laengen a bulan a nabatbati iti terorista a panagturay na, awan ti sabali a patawid na iti ipapanaw na iti puesto no di ti kimmarkaro a krisis ti malakolonyal ken malapyudal a sistema nga idadauloan na. Iti tengnga ti agburburek a kasasaad, ad-adda a lumawlawag iti umili dagiti nainkalintegana a basaran tapno buraken ken sukatan daytoy a sistema babaen iti agtultuloy a panangiyabante ti demokratiko a rebolusyon ti umili.

Ad-adda a nagsuek ti ekonomiya

Ditoy rehiyon nga Ilocos-Cordillera, kimmaro ti panagrigrigat ti adu a mannalon a siguden a sapsapliten dagiti pyudal ken malapyudal a panaggundaway ken panangidadanes, agsasaruno a kalamidad ken ti pandemya a Covid-19.

Kadagiti kanatengan ti Mountain Province, Benguet ken Ifugao

Manipud idi Abril 2020, ti panapanawen a panagirut-panaglukay a panangipataw kadagiti makaulaw a kategorya ti *community quarantine* ket nagresulta iti pannakalugi wenno panakailumlom ti adu a mannalon iti utang gapu iti pannakalungsot ti adu a nateng kas iti *broccoli*, *cauliflower*, repolyo, sayote, *carrots* ken pata-

tas a saanen a naibiyahen. Agarup 22,000 a mannalon ti dagus a naapektaran ditoy, a ti kaaduan ket naggapu iti Benguet. Dagiti nateng manipud iti Cordillera ti kangrunaan a paggagapuan dagiti nateng a mailaklako iti Central Luzon ken Metro Manila. No adda man ti limitado a maibibiyahen a produkto, problema met ti saan nga istable a presyo a tengngel dagiti usurero ken buaya a kartel iti linnakuan ti nateng. Idi Agosto 2020, nagsuek a dimmanon iti ₱1/kilo ti kamatis a mailaklako iti La Trinidad, ken ₱2.00/kilo met iti Nueva Vizcaya Agricultural Terminal idi Abril 2021. Nag-viral met iti *social media* ti panangibelleng kadagiti nalungsot a kamatis ken *carrots* idi Setyembre gapu iti palalo a kinababa ti presyo. Iti Kabayan, Benguet a paggagapuan ti 85% dagiti *cauliflower* ken *broccoli* idi Hulyo, agbalar ti ₱123.7 milyon dagiti nadadael a mula gapu iti nagtultuloy a panagtudo ken pannakadadael dagiti kalsada. Iti laksid ti kastoy a kasasaad, awan ti addang wenno tulong ti gubyrno tapno sungbatan ti problema dagiti mannalon iti kanatengan. Imbes a tulongan babaen kadagiti subsidyo ken ramit, irasrason pay ti

Ti *Dangadang* ket rebolusyonaryo a pagiwarnak iti Amianan-Laud a Luzon iti tarabay ti **PARTIDO KOMUNISTA TI PILIPINAS**. Maipablaak ditoy dagiti damdamag kadagiti aksyon ti Bagong Hukbong Bayan ken dangadang ti umili kasta met ti panagamiris kadagiti isyu a pakaseknan ti umili.

Silulukat ti *Dangadang* iti aniaman a saludsod, dillaw, singasing, koresponsal ken pangkultura a parnuay tapno mapadur-as ti linaon na.

Pagtitinnulongan tayo a padur-asen ti *Dangadang*. Ti sangapulo a piso a presyo ti pagiwarnak ket dakkel a tulong tapno suportaran ti agtultuloy a pannakairuar na.

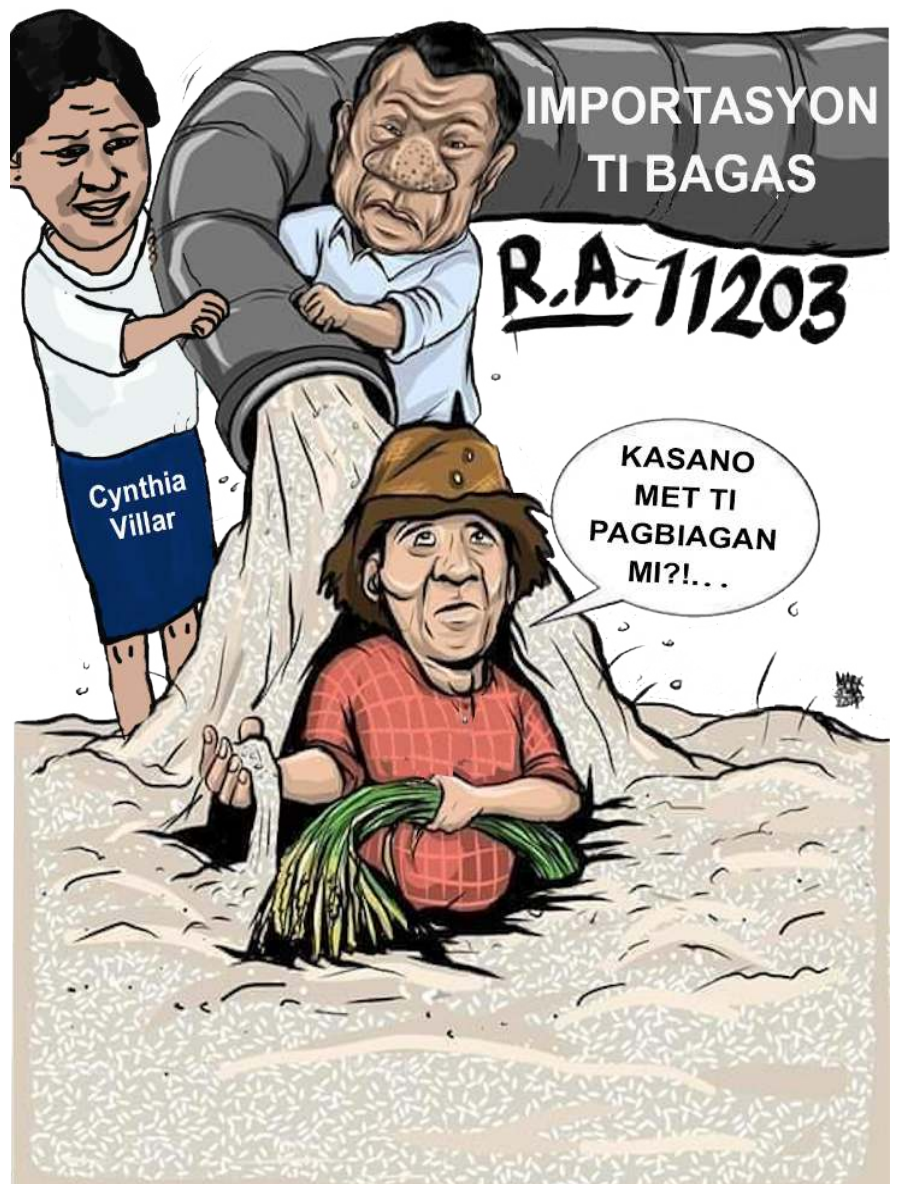

reaksyunaryo a gubverno ti kina-kurang ti suplay ken ti kalidad dagiti nateng tapno ikalintegan ti importasyon ken iligal a panagipuslit dagiti *smuggled* a nateng manipud China ken Taiwan. Iti bangir ti pannakalugi da, inkagumaan dagiti gardinero iti Cordillera a mangted ti mano a trak a produkto a nateng tapno tumulong kadagiti umili a nadangranan iti panagbettak ti Bulkan a Taal idi 2020 ken kadagiti timmaud a *community pantry*.

Iti kapagayan ti rehiyon

Sakbay pay ti pandemya, immunan a nadidigra dagiti man-nalon ken mangmangged-talon idi maipatungpal ti Rice Tariffication Law. Napakaro pay daytoy gapu kadagiti nagsasaruno a kalamidad ken peste. Iti syudad ti Tabuk a maawagan a ‘rice granary’ ti Cordillera, nagsuek ti presyo ti pagay iti ₱9/kilo manipud iti dati a presyo nga ₱11/kilo. Idi Setyembre, naapektaran ti peste a *brown leaf hoppers* ti 250 ektarya a kapagayan iti Tabuk City, Kalinga. Iti Apayao, adda dagiti kapagayan a natungro (virus ti pagay). Nagsuek met iti 10.4% ti presyo ti pagay iti Ilocos gapu iti panaglayus dagiti imported a bagas iti merkado. Iti Bauang, La Union ket nagsuek iti 54% ti presyo ti pagay manipud iti dati a ₱22/kilo a nagbalin a ₱12-16/kilo.

Saan laeng a ti presyo ti pagay ti nagsuek no di uray ti produk-syon gapu iti panagsangpet dagiti

ladawan manipud iti facebook

Imbes nga itandudo ti panangpadur-as iti agrikultura kas pagbiagan ti umili, pagbalinen da laeng nga atraksyon ken pangawis kadagiti turista.

wakeboarding iti rice terraces ti Ifugao

kalamidad kas kadagiti tuloy-tuloy ken napaut a panagtutudo, bagyo ken tikag. Idi Nobyembre 2020 a panagsaplit ti bagyo a Ulysses iti Amianan a Luzon, agarup ₱3.4 bilyon ti naperdi iti agrikultura ti Cordillera ken kabangibang a Cagayan Valley, no sadino ket 7,333 a mannalon ti naapektaran. Agarup 760,873 metriko tonelada ti pagay ti balor dagiti naperdi a talon bayat a ₱368 milyon met ti balor dagiti naperdi a mais ken ₱27.3 milyon kadagiti dinguen. Adu nga irigasyon iti nadumaduma a paset ti Ilocos ken Cordillera a naperdi pay idi panawen dagiti bagyo nga Ompong ken Lawin ti saan pay a nasimsimpa inggana itatta. Iti Lacub ken Tubo, Abra, kinakurang ti irigasyon ti maysa kadagiti makagapu no apay a saan da a kabaelan ti mamindua a panagmula ti pagay iti makatawen. Iti daytoy naglabas a bagyo a Maring, kadagiti umun-una nga ulat pay laeng ₱1.2 bilyon ti kabuklan a gatad ti nadadael iti agrikultura iti Cordillera, iti Ilocos Sur ket ₱671 milyon ti gatad a nadadael iti agrikultura karaman dagiti taraken ken, ikan kadagiti piskarya. Dumandanon met iti mano a milyon ti nadadael iti La Union.

No adda man ti tulong para kadagiti mannalon, saan a para iti sapsap nga umili, nagbassit ti bilang dagiti agbenepisyo ken napnuan ti anomalya. Dimmanon laeng iti ₱15,000 ti mabalin nga utangen dagiti mannalon iti Rice Competitiveness Enhancement Fund *credit facilities* idinto nga agarup ₱20,000 ti kasapulan ti mannalon iti abono ken pestisidyo pay laeng para iti maysa ektarya a talon. No adda man ti bin-i ken ramit a maiwaras, sumagmamano laeng a mannalon ti makaawat gapu ta ti kaaduan ket naited kadagiti peke nga organisasyon wenno kadagiti indibidwal a saan met gayam a mannalon. Iti dadduma a lugar ti Ilocos, aggapu iti RA 7171 wenno *excise tax* iti tabako ti nagbassit a tulong nga it-ited dagiti lokal a gubyerno kadagiti mannalon. Dagiti proyekto a kas iti 'heirloom rice' ken preserbasyon dagiti 'heritage sites' a payaw iti intero a Cordillera ket naiturong met iti turismo. Imbes nga itandudo ti panangpadur-as iti agrikultura kas pagbiagan ti umili, pagbalinen da laeng nga atraksyon ken pangawis kadagiti turista.

Kadagiti kamaisan a GMO wenno Bt Corn ti bin-i a maimulmula

Nagsuek ti presyo ti mais manipud idi naiyulog ti *lockdown* ken gapu iti epekto ti African Swine Fever (ASF) kadagiti taraken a baboy. Adu dagiti *feed mill* ti nagkissay ti produksyon wenno saan a gimmatang ti produkto a mais dagiti mannalon. Nayon pay ditoy ti panangdidigra dagiti kalamidad kas iti bagyo, layus ken tikag. Nagsuek ti presyo ti mais iti ₱9.00-10.00 tunggal kilo. Adu a mannalon a nagmula kadagiti GMO a mais ti nalugi. Bimmagsak ti 36% ti produksyon ti GMO a mais a kabatog ti 23,722 metriko tonelada kangrunaan kaddagiti probinsya ti Ifugao ken Apayao. Ti nagling-etan dagiti mannalon iti kamaisan ket nganngani a sibubukel a mapan kadagiti imperyalista nga agri-korporasyon nga akinkukua ti bin-i, abono, *herbicide*, ken kadagiti usurero a *supplier* wenno *financier* a pagut-utangan dagiti mannalon ken ti

akinkukua iti dadduma pay a ramit iti produksyon. Kas pangarigan iti Kabugao, Apayao, dumanon iti ₱2,250 tunggal 3,000 a kilo ti mais ti ibaybayad ti tunggal mannalon kadagiti sumsumrek a *buyer* para iti plete ti produkto da. Ad-adda a saan a makabayad dagiti mannalon ti utang da gapu ditoy. Saan met a makan ti pamilya da ti Bt corn gapu ta makadangran iti salun-at ti tao. No adda man ti makaawat ti ayuda manipud iti korap a gubyrno ni Duterte, sumagmamano laeng ken napnuan pay ti anomalya. Kas pangarigan iti Mountain Province, iti bangir ti kinapudno a ti kadakkelan a prodyuser ti Bt corn ket ti munisipyo ti Paracelis, iti Sagada a nagiharas ti DA ti ayuda a dumanon iti agarup ₱3,000 kadagiti napili a benepisyaryo. Kinuwestyon dagiti taga-Sagada mismo daytoy gapu ta saan met nga agmulmula ti mais dagiti nabeneplisyoon. Saan a nakakaskasdaaw no apay nga adu a mannalon ti nagsardeng iti panagmulmula ti GMO a mais ken nagsukat ti mula wenno nagbirok ti dadduma a pagsapulan.

PASTREK KEN GASTOS TI DUA A MANNALON ITI PANAGMULA TI GMO A MAIS ITI UPPAT A BULAN

Iti maysa nga ektarya a daga

Apit: 43 sako* x 60 kilo x P13 = P33,540.00
tunggal sako   tunggal kilo

Utang: P5,500   P2,000 = P7,500
bin-i   abono

Interes: 100% = P7,500

Makan*: P3,270
(3x - panagmulmula, panagburas ken panagbilag)

Herbicide: P2,400
2 gallons Clear-out

Abang: P2,580 (thresher)   P470
P15/lata x 43 sako   kanen ti operator

Biyahe: P800

KABUKLAN A NAGLAKUAN:	P33,540.00
KABUKLAN A GASTOS:	P27,520.00
NETO TI 2 MANNALON:	P6,020.00
NETO A PASTREK TI TUNGGAL MAYSA:	P3,010.00

*1 - bassit ti apit gapu ta nagtipid iti panagusar ti abono

*2 - awan ti gastos iti panagpatangnan gapu ta adda ti tradisyunal a tinunlong wenno alluyon iti lugar

100% nga interes!
Awanen nabati kaniakon!

Genetically Modified Organism (GMO)

Ti GMO ket panangbaliw iti galad ti maysa a bukel wenno “gene” daytoy para iti innaduan a produksyon. Ti *Bacillus thuringiensis (Bt)* ket maysa a klase ti bakterya a naikabil mismo iti bukel kas pestisidyo a panglaban iti insekto a “corn borer” a mangdadael iti mais, ken dadduma pay a mula kas ti kapas ken soya beans. Isu nga ti GMO a mais ket inawagan a Bt Corn.

Babaen iti monopolyo iti bin-i ken ti naipauneg ditoy a teknolohiya (aduan a panagusar dagiti kemikal nga abono ken panangpatay ti ruot), makagamgam dagiti imperyalista iti agro-kemikal ti ginabsuon a ganansya. Iti bangir daytoy, mailumlom iti utang dagiti mannalon gapu iti dakkel a gastos ken nayon pay a panaggundaway dagiti komersyante-usurero.

Dagiti agro-korporasyon a kompanya

Agrium

MONSANTO

PotashCorp

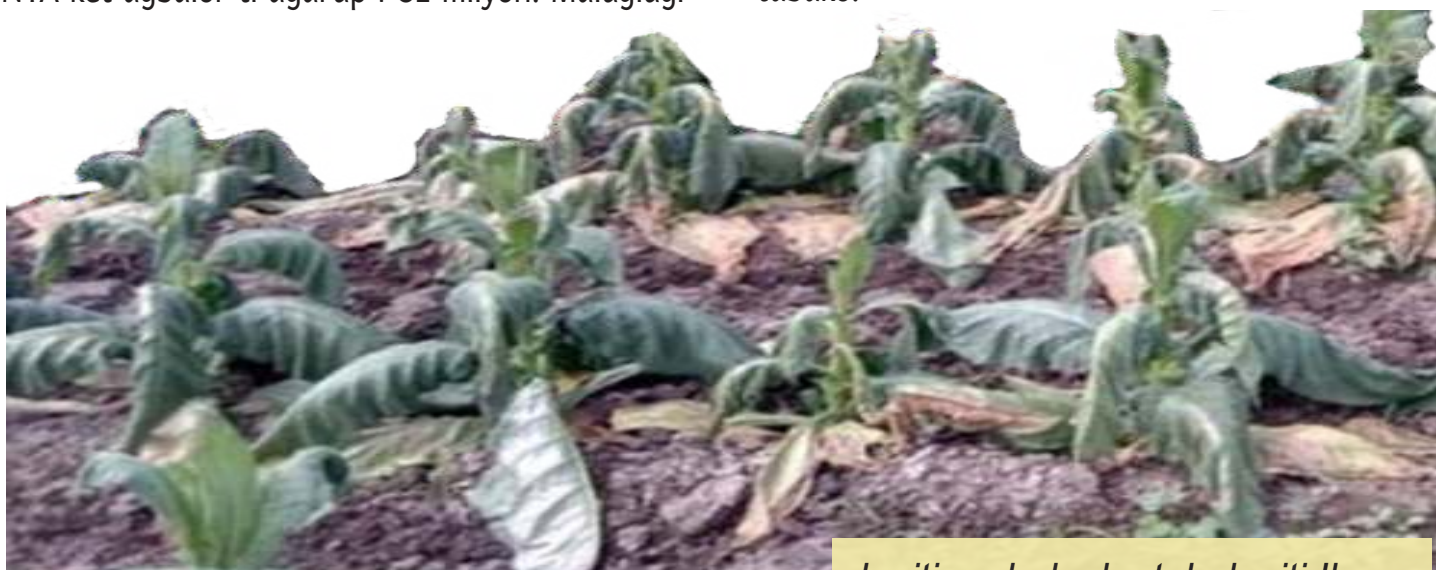
CHEMCHINA

syngenta

Iti katabakoan ti Ilocos

Nagsuek ti presyo ti tabako iti ₱24.00-₱38.00 tunggal kilo itatta a tawen manipud iti dati a ₱120 idi napalabas a tawen ket nagbalin nga ₱82-96/kilo para iti Virginia Grade AA. Lugi la ngaruden, pinakaro pay ti kalamidad ti kasasaad. Gapu iti agtultuloy a panagtudo manipud Enero inggana Pebrero itatta a tawen, agarup 1,500 dagiti mannalon iti intero nga Ilocos Sur ti nalugi. Iti bulan pay laeng ti Enero, agarup 1,132 ektarya ti tabako ti naperdi, nga iti umuna a panangtaya ti NTA ket agbalor ti agarup ₱81 milyon. Maluglugi

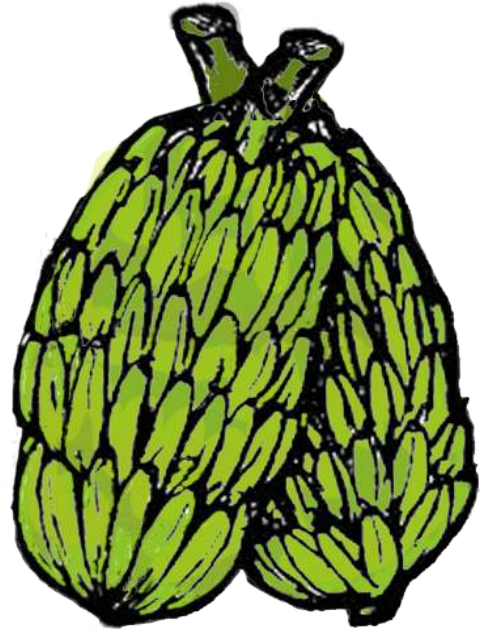
ti mannalon, lalo ta agkasapulan ti agarup ₱108,000 inggana ₱143,600 a puonan para iti maysa nga ektarya ti tabako. Saan pay a karaman ditoy ti agarup ₱37,000-₱47,000 a balor ti bukod a trabaho ti mannalon ken ti pamilya na ken dagiti gastos iti taraon. Kadagiti munisipyo ti Bauang, Aringay ken Caba iti La Union, nganngani 90% ti 1,500 a puon ti tabako ti naperdi gapu iti tuloy-tuloy a panagtutudo. Ngem nagbassitan nga *emergency cash assistance* ti inted ti NTA a dimmanon laeng iti ₱2,000 tunggal mannalon ti tabako.

dagiti nadadael a tabako iti Ilocos

Iti kasabaan

Gapu kadagiti *lockdown*, adu a mannalon ti saan a nakailako ti produkto da a saba. Iti bangir ti nakangatngato a presyo ti saba no sumangpet kadagiti syudad iti Central Luzon wenno National Capital Region, nababa latta ti presyo ti panaggatang dagiti *buyer* kadagiti mannalon. Daytoy Setyembre, manipud iti sigud a per 100 a pidaso ti linnakuan, nagbaliw daytoy iti per kilo. Ti dati a presyo a ₱90.00 tunggal 100 a pidaso, ngimmato daytoy a nagturong iti baet ti ₱18-22 tunggal kilo ti lakatan ti panaggatang kadagiti mannalon iti sumagmamano a paset ti Cordillera. Isunga iti tunggal 100 a pidaso (kabatog ti 10 kilos no latundan ken 20 kilos iti lakatan) ket adda ti ₱270-350 a panangngato. Dakkel a gin-awa koma kadagiti mannalon iti kasabaan ti kastoy a panangngato ti presyo. Ngem sumagmamano a kilo laeng ti apit a saba ti mailako gapu iti kinairut

dagiti restriksyon iti panagbiyahe ken limitado ti panaggatang dagiti *buyer*. Problema met ti panagsaknap ti tungro kadagiti kasabaan. Gapu ta saan met a mailako amin, maipakan laengen kadagiti taraken a baboy dagiti apit da a saba.

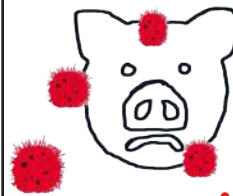
Bunchy tops (tungro) iti saba

Panagtaraken ti baboy

Pandemya iti tao, peste met nga African Swine Fever (ASF) ti nangdidigra kadagiti taraken a baboy ti nainayon a tuok kadagiti mannalon iti rehiyon. Lugi dagiti agtataraken ken naawanan ti trabaho ti adu a mannalon kadagiti babuyan, *slaughterhouse* ken dagiti negosyante iti pa-lengke. Kadagiti munisipyo ti Bauang, Balaoan, Agoo, Aringay ken syudad ti San Fernando City iti La Union, dakkel ti lugi ti tunggal mannalon a nadidigra ti ASF. Iti Ilocos Sur, agtaltalinaed a *red zone* ti lima a munisipyo gapu iti ASF a nakatayan ti adu a baboy. Maibilang kadagitoy ti Santa Lucia, Sta. Cruz, Tagudin, Suyo ken Sugpon. Idi Hunyo 29, agarup 1,609 a baboy ti agsaksakit ti ASF ti pinatay iti Solsona, Ilocos Norte. Uppat a barangay iti nasao a munisipyo ken kabangibang a Dingras ti nangirehistro ti nangato a bilang dagiti baboy nga agsaksakit ti ASF. Sangapulo a munisipyo met iti Benguet ti nangirehistro ti adu a bilang ti baboy a nagsakit ti ASF. Uray dagiti alingo iti bakir a nayon a paggapuan ti karne ken pastrek ti umili ket nagpositibo iti ASF, kas iti 127 nga alingo a nasarakan a natay iti baet ti Abra ken Kalinga idi Marso 2021. Uray kadagiti munisipyo ti Kabugao ken Conner iti Apayao ket adda dagiti naiyulat a kaso dagiti alingo a natay iti bakir ken taraken a baboy a nagsakit ti ASF manipud Disyembre 2020 inggana Enero 2021. Nagdeklara ti *state of calamity* ti probinsya ti Abra gapu iti ASF ngem awan met ti naawat

ladawan manipud iti facebook

African Swine Fever (ASF)

Ti ASF ket **virus** (asfarvirus) ken naiduma iti togavirus a mangpataud ti **hog cholera** (swine fever).

Ti ASF ket **saan a napeggad iti tao** ngem mangpatay kadagiti taraken ken alingo. Awan pay ti **bakuna** laban ditoy.

Nangato ti resistensya ti virus iti aglawlaw ken uray pay **naproson** a kas dagiti imported a karne ken dagiti nailata.

Mabiag daytoy iti init, pannakalungsot, panangpaasuk, saan unay a naluto a karne, ken namaga ken mabiag ti aginggana 6 a bulan iti nalamiis (frozen) a karne ti baboy. Ti Panawen ti **panagadu ti virus ket 5 aginggana 15 nga aldaw.**

nga ayuda dagiti mannalon. Iti inisyal a datos manipud iti lima a barangay ti maysa a munisipyo ti Abra, 320 pamilya nga agtataraken ti dua inggana tallo a baboy ti naapektaran iti mandar ti DA a *compulsory depopulation* wenno pilit a panangpatay kadagiti taraken a baboy kadagiti lugar nga adda ti impeksyon ti ASF. Agarup ₱6.4 milyon ti napukaw a pastrek dagiti nasao a pamilya gapu ditoy. Ti inkari ti DA a ₱5,000 nga ayuda para kadagiti agtataraken ti baboy ket nagtalinaed a kari. Iti Kalinga, saan a naited ti ₱5,000 nga ayuda (para iti maysa a burias ken maysa a sako a feeds) kadagiti mannalon nga agtataraken ti baboy gapu ta ginundawayan ti lokal a gubyrno

ti pammati a kadawyan a peste (wenno pallak iti lokal a termino) daytoy a mapadpadasan manipud idi. Adda pay ti kapadasan ti masa nga impan da iti munisipyo dagiti baboy da tapno mabakunaan koma kontra iti sakit ngem dagus a pinatay da gapu ta naakaran kano ti ASF, ken awan ti naawat da a bayad wenno ayuda kalpasan na.

Panangagaw iti daga dagiti mannalon ken nailian a minorya iti rehiyon

Malaksid pay kadagiti problema a nadakamat iti ngato, pangta iti pagbiagan ti umili ti panangitakder kadagiti manangdadael a proyekto iti nadumaduma a paset ti Cordillera. Iti Kalinga, Apayao ken Ifugao, agtultuloy nga idurduron ti traydor a rehimen dagiti manangdadael ken manangagaw a proyekto iti *hydropower* a

pinondoan ti gangannaet nga utang iti sango ti nadagsen a panangsuppiat dagiti mannalon ken naapektaran a komunidad. Sumagmamano kadagitoy dagiti Gened Dam iti Apayao, Alimit Dam iti Ifugao, Binongan Dam iti Abra ken serye dagiti dam kadagiti karayan ti Chico, Pasil, Tanudan ken Saltan iti Balbalan. Dagitoy ket manangdadael a proyekto a manglemmes kadagiti komunidad ken taltalon ken mangipaidam ti pagbiagan ti rinibiru nga umili iti Cordillera.

Mangngalap.

Dakkel met laeng ti nalugi kadagiti mangngalap iti La Union gapu iti panangiparit ti gubyrno a mangibiyahе kadagiiti makalapan a lames. Manipud iti dati a ₱250-300 tunggal aldaw ket nagsuek iti ₱100-150 ti inaldaw a pastrek da. Adu ti nailumlom iti utang. Awan ti naawat da nga aniaman nga ayuda manipud iti gubyrno.

Presyo ti Langis

Nakarkaro ti epekto ti linawas a pananggato ti presyo ti langis gapu ta daytoy ti mangguyod ti pananggato ti presyo ti amin a magatgatang.

Turismo ken dadduma pay a pagalaan ti nayon a pastrek

Iti Baguio City, Sagada, Banaue, Ilocos ken dadduma pay a lugar a kangrunaan nga agsang-sanggir iti turismo kas paggapuan ti pastrek, nagsuek ti ekonomiya da gapu kadagiti naiyulog a *lockdown* ken panagsaknap ti Covid-19. Adu dagiti nagserra a pasilidad ken naapektaran uray dagiti babassit a negosyante. Kasta met ti silpo a sektor ti transportasyon kas ti bus, van, motor, taxi ken dadduma pay. Iti Mountain Province, naawanan ti nayon a pamastrekan dagiti mannalon a panapanawen nga agtrabaho iti turismo kas *tour guides*, wenna empleyado, *taga-repair* ken *maintenance* kadagiti hotel. Naaddaan met ti panangikkat kadagiti mangmangged dagiti hotel, restaurant ken dadduma pay a negosyo iti Baguio City ken kapada a *tourist sites* iti Cordillera.

Naapektaran ti dadduma a pagalaan ti nayon

a pastrek dagiti mannalon gapu kadagiti naiyulog a *lockdown*. Adda dagiti sumagmamano a *small-scale mining areas* iti Cordillera a pansamantala a *nai-lockdown* gapu ta adda dagiti naiyulat a kaso ti Covid-19. No adda dagiti minero a makaurnong ti mano a gramo a balitok, saan met a nainkalinteg ti pananggato ken panagbaba ti presyo. Kadagiti SSM area a gumatgatang ti bulto a suplay, nakanginngina unay met ti magatgatang no mailako kadagiti minero ken dadduma pay a konsyumer.

Iti Mountain Province, tuloy-tuloy ti panangpasardeng kadagiti babassit a pagminasan, panangtiliw kadagiti babassit a ragadero, panangiparit nga aguma ken agaramid kadagiti baro a talon, kasta met ti panangideklara kadagiti komunal a daga ti umili a paggapuan ti nayon a pagbiagan kas 'protected area.'

Epekto kadagiti mangmangged ken mala-mangmangged

Kadagiti syudad ken sentro iti rehiyon, adu ti naawanan wenna nakissayan ti pastrek. Gapu kadagiti naiyulog nga annuroten kasilpo iti *physical distancing* ken *lockdown*, nalimitaran dagiti pasahero a mabalin nga ilugan dagiti *jeep* ken *tricycle* isunga bimmassit wenna naawan ti inaldaw a pastrek da idi Marso-Mayo 2020. Agarup 9,253 a drayber iti Cordillera ti nakissayan ti pastrek, bayat nga 89,416 *for hire* a drayber ken operator ti naparitan nga agbiyahe iti Ilocos. Dimmanon met iti 500 a mangmangged ti bus line a PARTAS a kukua ni Chavit Singson ti naikkat iti trabaho. Kaaduan kadagitoy ket dagiti drayber ken konduktor ti bus.

Adu dagiti mangmangged kadagiti dadakkel a kumpanya ti minas kas ti Lepanto Consolidated Mining Corporation, Philex Mining Corporation, Benguet Consolidated, Inc., ken Apex Mining Corporation ti naapektaran ti Covid-19 ken dagiti restriksyon. Saan da a naikkan ti maiparbeng nga ayuda ken tulong para iti salun-at.

Gapu kadagiti *lockdown* gapu iti Covid-19, adu

dagiti proyekto nga impraistruktura ti nasuspindi wenna naisardeng. Nangipaay daytoy ti panna-kawan ti panggedan ti adu a karpintero ken dagiti mangmangged iti konstruksyon. Kasta met a dagiti dadakkel a negosyo wenna maawagan a Medium-Small Scale Enterprises (MSMEs) ket dakkel ti panakalugi da. Gapu iti nakaro a kinaawan ti trabaho ken pagbiagan, adda dagiti taga-Ilocos ken Cordillera a nagtrabaho kadagiti syudad ken sentro ti nagsubli kadagiti probinsya da tapno agtalon.

Iti uneg ti dua a tawen ti pandemya, sumagmamano laeng ti nakaawat ti tulong manipud iti Department of Labor and Employment iti babaen ti programa a TUPAD (Tulong Panghanapbuhay sa Ating Displaced Workers). Iti maysa a munisipyo iti Cordillera, dimmanon laeng ti ₱250 tunggal aldaw iti las-ud ti 15 nga aldaw a panagpatrabaho ti naawat ti tunggal maysa iti 40 katao tunggal naitudo a barangay a benepisyaryo ti DOLE. Mapatta-patta nga adda iti ₱3,750 ti naawat ti tunggal maysa iti uneg ti 15 nga aldaw, nga adayo a kurang tapno mabiag ti maysa a pamilya nga addaan ti 4 katao.

Bagsak a sistema ti salun-at

Immirteng ti nabayagen a krisis iti sistema ti salun-at idi simmaplit ti pandemya a Covid-19. Gapu ta nabayag a nabaybay-an ti serbisyo iti salun-at, saan a naisagana daytoy iti napardas a panagwaras ti pandemya a Covid-19 ken ti nadumaduma a variant kas iti Alpha, Beta, Delta ken Lambda. Saanen a masaparan dagiti ospital ti inaldaw a tuloy-tuloy a panagadu dagiti kaso a matamtaming. Iti Baguio City idi Abril, agarup 102 a kaso ti agpositibo iti Covid-19 ti makumpirma ken 2 katao ti matay tunggal aldaw. Iti Ilocos Sur met, dimmanonen iti 75% dagiti pasilidad iti salun-at ti rehiyon kas kadagiti Provincial Health Units ken district hospitals ti mapunpunno kadagiti pasyente. Nangirehistro ti Cordillera ti 68.52% *occupancy rate* kadagiti ospital. Iti Baguio City

“NAKABABBABA TI PERFORMANCE ITI CONTACT TRACING ITI INTERO A PAGILIAN GAPU ITI BASSIT A BADYET PARA ITI SUELDO TI NAYON A CONTACT TRACERS.”

contact tracing czar ken Baguio Mayor Benjamin Magalong

mismo, nausar uray dagiti hotel kas ti Eurotel Hotel ken Ferioni Apartment kas nayon nga *isolation facility* gapu ta napunpunno unayen ti Covid-19 *ward* dagiti ospital ditoy. Agarup tallo nga aldaw nga aguray ti maysa a pasyente tapno maammoan ti resulta ti *testing* kaniana gapu ta kasapulan pay nga ipan iti sumagmamano a laboratoryo iti Baguio City, Tabuk City, San Fernando City iti La Union ken/wenno Tuguegarao City.

Iti panagsaknap ti pandemya, dagiti mangmanged iti salun-at ti sektor nga adda iti sango ti panaglapan iti Covid-19. Inaldaw-aldaw a sangsangoen da ti peggad a maakaran ti sakit. Mapuersa da nga agtrabaho ti atiddog nga oras uray no agkururang iti naan-anay a ramit para iti proteksyon kas ti personal protective equipment

(PPE) – *face masks, face shields, goggles,*

N95 masks, shoe covers ken

dadduma pay. Isugsugal da

la ngaruden ti biag da tapno

aramiden ti rebbengen a

tamingen ti umili, saan

met nga it-ited ti estado

kadakuada ti naan-anay a

sueldo ken dagiti benepisyo

kas iti *hazard pay, special*

risk allowance, transportation,

accommodation, meal allowance ken

dadduma pay. Iti Kalinga, dumanon laeng iti

nasurok ₱12,000 ti sueldo nga aw-awaten dagiti

kontraktual a nurse nga agtrabaho kadagiti Rural

Health Units (RHU) kas *job order*. Ti kadawyan a

saklaw ti maysa a nurse wenno *midwife* ket tallo

inggana lima a barangay. Iti bangir na, saan a

husto a maus-usar ti mailatlatang a pondo iti

Department of Health para iti panangsango iti

Covid-19 ken benepisyo dagiti mangmanged

iti salun-at. Iti ulat nga inruar ti Commission

on Audit (COA), naduktalan ti agarup ₱101.34

bilyon a saan a nausar, saan nga husto a nausar

ken palalo a nagastar. Karaman kadagiti saan a

nausar a pondo ti agarup ₱11.9 bilyon a pondo

a para iti *risk allowance* ken *hazard pay* dagiti

mangmangged iti salun-at ti saan a nausar, ₱24.6 bilyon a para iti panaggatang ti 6.5 milyon a *test kits* ken mano a bilyon a para iti panangitakder kadagiti nayon a pasilidad, panangala ti baro a ramit medikal ken publiko a serbisyo iti salun-at. Naduktalan met laeng ti panaggatang kadagiti *overpriced a face mask* manipud iti *supplier* a Pharmally. Iti laksid dagitoy a nalawag a korapsyon ken kinapalpak ni Sec. Duque, todo-dependensa latta ni Rodrigo Duterte iti paborito na a korap a sekretaryo.

Nagbassit ti bilang dagiti mangmangged iti salun-at a mangtamtaming kadagiti umili ti intero a rehiyon. Iti datos ti Regional Development Council ti Ilocos idi 2019, ti saklaw ti serbisyo ti maysa a doktor ket 27,892 katao. Adayo daytoy iti target ti DOH a 1 doktor iti tunggal 20,000 katao. Ti maysa a nurse ket agserserbisyo iti 5,712 a katao. Ti maysa a dentista met ket agserserbisyo iti 61,961 a katao. Kadagiti lugar ti rehiyon nga adayo iti kalsada, mabilbilang iti ramay ti panagbisita ti doktor wenno *nurse* kadakuada. Kadagiti Barangay Health Workers a mangsubsubaybay kadagiti kaso ti Covid-19 iti barangay da, karaman iti panagbantay ti

border checkpoint ken panagbantay kadagiti *ma-quarantine*, agkurang ti mait-ited kadakuada a PPE - *face masks, face shield* ken dadduma pay a ramit para iti proteksyon. Suerte laengen ti dadduma a baryo a nakaawat ti *relief pack* ti BHW kas *frontliner* nga adda ti nayon a sagtallo a pidaso a *face mask* ken *face shield*. Kas pangarigan iti maysa a barangay iti Kalinga, ti aw-awaten laeng ti maysa a BHW a *honorarium* ket ₱3,000 tunggal quarter, isunga iti makatawen ket ₱12,000 laeng ti maawat da. Espesyal a kaso iti intero a rehiyon ti minsan a napasamak iti maysa a barangay ti Apayao a ti doktor ken *nurse* mismo ti nangtamting iti 11 katao a *na-quarantine* gapu ta adda ti positibo nga impeksyon iti baryo. Sumagmamano laeng a baryo iti intero a rehiyon ti adda ti *mass testing* ken *contact tracing*.

Iti kinakurang ti pondo nga it-ited ti gubyrno kadagiti lokal a gubyrno para iti salun-at, agtaltalinaed a kurang ken atrasado dagiti pasilidad iti adu a paset ti rehiyon. Iti Abra, gapu ta awan ti kabaelan dagiti ospital a mangtamting kadagiti pasyente a nagsakit ti Covid-19 ket maipan da iti San Fernando wenno iti Baguio City tapno idiay a maagasan.

1 doktor = **27,892 katao**

1 nurse = **5,712 katao**

1 dentista = **61,961 katao**

Frontliners iti rehiyon ti Ilocos (DOH 2019)

Kontra-umili ti *blended learning*

Kagiddan dagiti naiyulog a restriksyon, naipatungpal ti *blended learning* a moda ti edukasyon iti intero a pagilian. Ganansya, saan a ti panagadal dagiti estudyante ti talmeg ti daytoy nga iskema. Kangrunaan a nagganansya dagiti kumpanya ti *telecommunications* ken dagiti agar-aramid ti *gadgets* ditoy. Iti makatawen nga implementasyon na, napaneknekan a palpak, saan nga epektibo ken awan ti signipikante a naadal dagiti estudyante iti nasao nga iskema. Padagsen daytoy a wagas a naipabaklay kadagiti nagannak nga inaldaw nga ag-kamkamakam iti panagtrabaho ken kaaduan ket awan ti naan-anay a kabaelan tapno isuro ti linaon ti *module* kadagiti annak da. Dimmagsen met ti trabaho dagiti manursuro gapu ta malaksid iti panagaramid dagiti *module*, isuda met laeng ti kangrunaan a makumikom iti panagimprenta ken panangitulod kadagitoy iti estudyante da. Adda pay dagiti gundaway a baklayen da ti gastos para ditoy no maladaw ti sangpet ti badyet manipud ti DepEd. Gapu ta kadawyan a nabantay dagiti interyor a barangay iti Cordillera, adu dagiti lugar nga awan wenno nadadael dagiti kalsada, adayo ti

pagpagnaan dagiti manursuro manipud iti sentro tapno dumanon kadagiti pagisuroan da a lugar aglalo no panawen ti panagtutudo. Adu a sulsu-lineka lugar ti awan wenno saan nga istable ti signal ti *internet*. Nayon pay a trabaho da ti ipaaramid ti DepEd nga *online videos* para kadagiti estudyante ti *online learning*. Iti panaglukat ti klase itatta a tawen, pareho a problema iti napalabas a tawen ti bakbaklayen dagiti manursuro. Saan da a naawat ti naikari a *hazard allowance*, nayon a badyet iti *internet*, bayad

iti *overtime*, *computer tablet*, ken dadduma pay a kasapulan a *gadget*. Numampay maibilbilang da met laeng a *frontliner*, adu kadakuada ti saan pay a nabakunaan. Ngem iti bangir na, agtaltalinaed a nababa ken saan nga umanay ti sueldo nga aw-awaten da. Iti baben ti Salary Standardization Law 5 (SSL 5), dagiti kaserserrek a manursuro ket umawat ti Salary Grade 11 wenno kabatog ti ₱21,000. Dumanon laeng iti ₱1,562 a binulan a pananggato ti inted ti rehimen kadagiti manursuro iti uneg ti SSL 5, wenno kabatog ti ₱52 tunggal aldaw.

Cordillera People's Democratic Front
Mountain Province

Dagiti militarista nga addang

Idi bintak ti problema iti salun-at iti maudi a paset ti 2019 a nagrugi iti China ken maipadpadamag ti panagadu ti kaso ti Covid-19 iti intero a lubong, tinagibassit ti awan panangisakit na a ni Rodrigo Duterte ti peggad ti pandemya. Inggana iti maudi a SONA na, ti pandemya ti pabpabasolen na iti panagsuek ti ekonomiya. Saan na nga inakseptar ti kriminal a basol na iti panagsaknap ti Covid-19 iti pagilian ken panagbaybay-a iti pagimbagan ti umili babaen iti agtultuloy a panagserrek ti nasurok 500,000 a turista a Chinese ken panangilarga ti nawaya a panagserrek ken panagruar dagiti sugador a mangiwanwan ken empleyado dagiti pagsugalan (a naawagan a nga offshore gaming operations) iti Pilipinas. Ngem idi maaddan ti umuna a kaso ti Covid-19 iti Pilipinas, agdardarasudos nga inyulog na ti *lockdown* idi Marso 2020. Awan ti umannatop a panagsagana ti inutil a gubyerno no kasano a sungbatan ti kasapulan ti umili.

Inusar ti rehimen ti pandemya tapno iyulog ti turay militar iti intero a pagilian. Rimmimbaw ti hunta dagiti heneral na a nagakem kas anti-Covid-19 *task force* ken imbilang a krisis iti pang-uneg a seguridad ti Covid-19. Armado a puersa ti AFP ken PNP ti napatignay ti utek-pulbura a ni Duterte iti panangsango iti krisis ti salun-

at iti Pilipinas, saan a dagiti eksperto. Dakkel a kinaulbod ti ibagbaga na a panangibilang kadagiti mangmangged iti salun-at kas *frontliner* iti gyera kontra ti Covid-19. Saan a ti panangisimpa ken panangmodernisa kadagiti pasilidad iti salun-at ken panangted ti umannatop a ramit kadagiti mangmangged iti salun-at no kasano a labanan ti Covid-19 ken maisigurado ti publiko a salun-at ti inyun-una na. Imbes a dagiti moderno a medikal nga aparato, dagiti laboratoryo ken todo a suporta iti abante a panagsukisok para iti panaglapan iti *virus* ken panangtakuat kadagiti agas, binilbilyon a pangbomba nga eroplano, moderno a helikopter ken dadduma pay a ramit panggubat ti simmangpet. Imbes a dagiti doktor ken nurse ti ipuesto kadagiti *checkpoint*, militar ken pulis ti inusar tapno kontrolen ti garaw ti umili. Ti nagandar a makinarya ni Duterte ket saan a para iti panangisalbar ti biag ti umili laban iti pandemya no di makinarya iti pananglipit, panangpatay ken lalo a panangparigat kadagiti umili a napaidaman ti pagbiagan. Iti agtultuloy a pananggato ti kaso ti Covid-19 iti intero a pagilian a dimmanon iti nasurok 20,000 tunggal aldaw, mapanpaneknekan a saan a *lockdown* ti solusyon tapno malappedan ti panagsaknap ti pandemya. Iti intero a lubong ken iti South East Asia, kaudian

ti Pilipinas iti panangsango ti Covid-19 ken panaglungaw ti ekonomiya. Dagitoy ti nalawag a pammaneknek iti kinapalpak ti rehimen iti sango ti dua a tawen a panangdidigra ti pandemya.

Inpanamnama iti umili a ti *lockdown* ken bakuna ti kaisuna a solusyon iti pandemya. Saan na a dinengngeg ti singasing ti sektor ti salun-at a siyentipiko a panangsango iti pandemya kas iti nasaknap a *mass testing*, *contact tracing*,

ladawan manipud iti facebook

panangitakder kadagiti nayon a pasilidad iti salun-at kas iti *quarantine* ken *isolation centers*, laboratoryo ken dadduma pay. Imbes a nayonan dagiti katre ti ospital, naited kadagiti pasyente ti Covid-19 uray dagiti katre a naitudo a para iti dadduma a sakit. Isunga adda dagiti agan-anus nga agtalinaed kadagiti lugan da, kadagiti *tent* wenno iti ruar dagiti kuarto ti ospital tapno laeng maagasan.

Kinissayan ti badyet iti salun-at ken edukasyon bayat nga agtultuloy a padpadakkelen ti badyet ti militar ken pulis. Inakseptar mismo ni *contact tracing czar* ken Baguio City Mayor Benjamin Magalong a nakababbaba ti *performance* ti *contact tracing* iti intero a pagilian gapu iti bassit a badyet a para iti sueldo ti nayon a *contact tracers*. Dudua laeng ti *crematorium* iti Cordillera a parehas pay a masarakan iti Baguio City isunga no adda dagiti matay iti baryo ket maibungon laengen iti *plastic* ti bangkay sakbay a maitabon.

Imbes a sangoen ti pagimbagan iti salun-at ti umili iti panawen ti pandemya, militarisasyon ti naipakat iti nalawa a kaaw-awayan. Nawaya a sumrek ken rumuar dagiti militar kadagiti komunidad a kasla saan da a maakaran ti Covid-19. Ikabkabil da iti peggad ti kinatalged ti umili nga agkurkurang ngaruden iti resistensya ti bagi, agkurkurang pay iti serbisyo iti salun-at. Iti pakaammo dagiti yunit ti BHB iti Abra ken Apayao, simmaknap ti epidemya ti panateng ken uyek kadagiti komunidad kalpasan a naglabas dagiti tropa ti AFP a nagoperasyon iti lugar da.

Agkurkurang dagiti *frontliner* iti salun-at iti rehiyon. Iti bangir na, naibukbok ti puersa ti pasista a militar ken pulis. Iti Mountain Province, Abagatan nga Abra ken Ilocos pay laeng, lima a batalyon ti impakat ti 5th ID at 7th ID. Saan pay a nairaman ditoy ti 73rd Division Reconnaissance Coy (DRC). Naipuesto met iti Sadanga, Mountain Province ti 53rd DRC. Kasta met a naiwaras dagiti operasyon ti Retooled Community

Support Program (RCSP) iti nadumaduma a paset ti Ilocos at Cordillera, a dimmanon iti agarup 57 a baryo, 23 a munisipyo ken dua a syudad. Iti Kalinga, 26 a barangay ti pinuestoan ti RCSP kadagiti munisipyo ti Balbalan, Pinukpuk, Lubuagan, Pasil ken syudad ti Tabuk. Iti Abra, 18 a barangay kadagiti munisipyo ti Tubo, Luba, Tineg, Malibcong ken Lacub ti napuestoan. Iti Mountain Province, dimmanon iti 13 barangay kadagiti munisipyo ti Sagada, Besao, Bauko ken Bontoc ti napakatan. Iti Ilocos Sur, 10 a munisipyo ken 1 a syudad ti pinuestoan ti RCSP. Agtultuloy ti panangperwisyo iti umili kas iti pilit a panagpasuko, pammutbuteng, panag-census, red-tagging kadagiti organisasyon ti mannalon ken panangpapirma kadagiti peke a deklarasyon ti *persona non grata* laban iti PKP ken BHB kasta met kadagiti lehitimo a demokratiko nga organisasyon ti umili. Iti las-ud ti dua a tawen, mano a daras a nangitinnag ti bomba ti AFP kadagiti probinsya ti Mountain Province ken Abra. Saan la ngaruden a nagbakuna, bomba pay ti intinnag na. No ikumpara ti nagastos ti gubyrno iti militarisasyon ken dagiti panagbomba, adayo a dakdakkal daytoy ngem kadagiti naited nga ayuda ken tulong iti umili iti panangsango ti krisis iti salun-at ken krisis iti ekonomya.

Agkurkurang nga ayuda

Ti inlatang ti rehimen a pondo para iti ayuda ket saan nga umanay ken napnuan ti kinaruker. Adayo a saan nga umanay nga usaren dagiti naapektaran nga umili iti naikeddeng a panawen ti *lockdown* ti nagbassitan nga ayuda ken dagiti *relief packs* a mait-ited. Iti las-ud ti agarup dua a tawen, sumagmamano laeng a daras wenno awan pay ketdi ti maiwarwaras nga ayuda ken tulong para iti umili, ti nakaro pay, us-usaren ti sumagmamano a pulitiko ti *relief* para iti panagpolitika. No adda man ti maikkan ket mapipili, dagiti benepisyaryo ti 4Ps ket saanen a maikkan ti ayuda manipud iti SAP. Ti sumagmamano a lata ti sardinas, nasurok maysa a salop a bagas, mano a puted a sabon ken dadduma pay nga aytem a linaon dagiti maiwarwaras a *relief packs* ket para laeng iti maysa nga aldaw a kasapulan ti maysa a dakkel a pamilya. Saan met laeng a mapunnoan ti ₱4,500 a *social amelioration* wenno ayuda ti makabulan a gastos ti maysa a pamilya para iti taraon, panagpaagas ken dadduma pay a kasapulan. Iti mano a munisipyo ti Kalinga, kinasapulan pay nga agnayon dagiti lokal a gubyerno tapno laeng makumpleto ti ₱5,000 nga ayuda a maited iti

umili iti saklaw da. Iti mano met a munisipyo iti Abra, nababbaba pay ngem iti ₱4,000 ti naited kadagiti benepisyaryo. Mamarkaan met laeng ti JOY HELPS dagiti bungon ti *relief*, a nalawag a panagpolitika iti paset ni Gov. Joy Bernos tapno maaddaan dagiti botante ti utang a naimbag a nakem kadakuada. Adda dagiti *senior citizen* a nakaawat met ti *spaghetti* manipud iti opisina ti gobernadora, nga idi malukatan ket daan ken nabukbok gayamen. Naduktalan iti panag-audit ti Commission on Audit idi Hulyo a saan a naiwaras ti agarup ₱780 milyon a gatad ti pondo para iti ayuda. Dimmanon iti 139,000 a benepisyaryo ti saan a nakaala ti ayuda gapu iti kaadu dagiti rekisito ken saan a patas nga istandard. Gapu ditoy, pinaidaman ti DSWD ti ayuda ti agarup 14,200 a pamilya iti Cordillera; 4,762 iti Cagayan Valley; 28,978 iti Central Visayas; 45,609 iti Eastern Visayas ken 45,751 iti Davao. Rimmuar met laeng ti anomalya iti panangiwaras ti DSWD ti ayuda nga aggatad ti ₱50 bilyon a naidalan iti pagduaduaan a kumpanya a Star Pay.

Iti maysa a bangir, ti panagtaud dagiti *community pantry* dagiti grupo ti simbahan,

dagiti naayat a tumulong, ken individual nga inisyatiba ket nangted ti limitado a tulong a taraon iti adu a komunidad. Daytoy ket pammaneknek ti nakaro unay a panagbaybay-a ken kinainutil ti rehimen. Ngem imbes nga itandudo ti gubyrno, pinadaksan pay ti NTF-ELCAC dagitoy nga inisyatiba babaen iti panang-red tag kadakuada.

Iti bangir ti maitam-tambor a bakuna ti solusyon, nakabunbuntog met ti panagbakuna iti umili. Gapu ta agsangsanggir unay iti bakuna, awan ti seryoso a panangikagumaan a papigsaen ti panangusar kadagiti rekurso a *herbal* ti Pilipinas kas iti *virgin coconut oil*, dangla ken tawwa-tawwa kas agas iti Covid-19. Marso 2021 laeng a simmangpet dagiti bakuna idinto a makatawen a sumaksaknap ti pandemya. Saggabassit dagiti maiserserrek a dosis a bakuna a donasyon pay ti kaaduan numampay binilbilyon a pondo a nautang ti nailatang para iti panagtagatag ti bakuna. Saan met laeng a napardas ti panangisaknap ti impormasyon

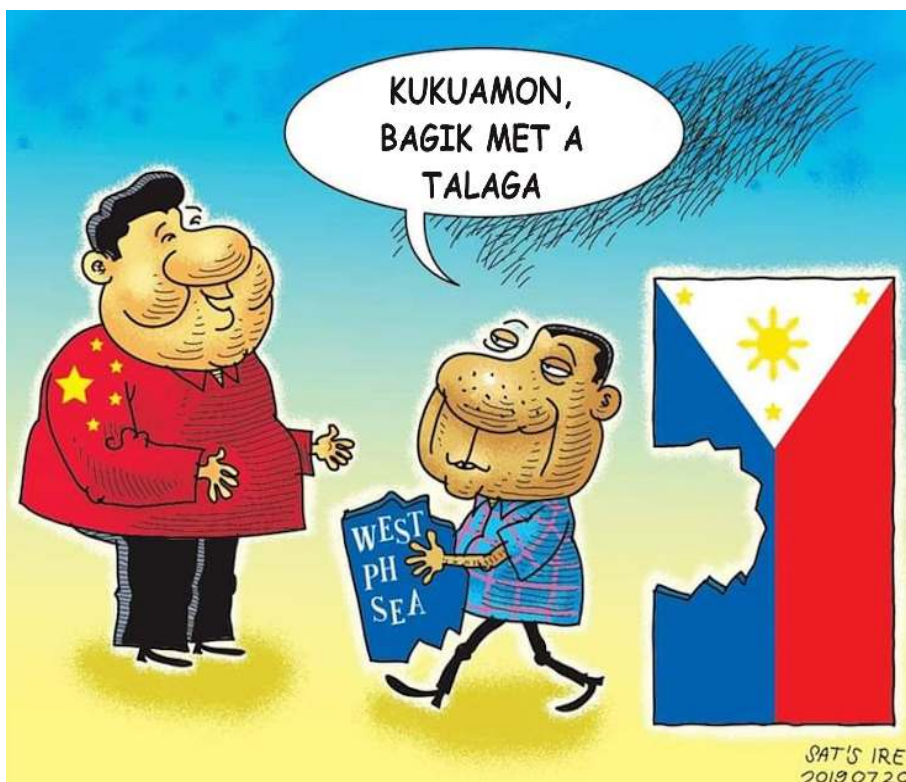

relief iti Malibcong, Abra

kasilpo iti panagbakuna isunga agtaltalinaed ti buteng ken panagduadua ti umili. No kadagiti rehiyon pay a mailatangan ti dakkel a dosis ti bakuna ket nabuntog ti panagbakuna, karkaro kadagiti rehiyon a saan a prayoridad kas iti Ilocos-Cordillera. Mismo a ti probinsya ti Cavite a nagasideg iti National Capital Region ket nagriri a saan da a naikkan ti bakuna manipud Mayo-Hulyo 2021. Iti buntog ti panagsangpet dagiti dosis ti bakuna, nalabit nga inggana iti sumaruno a tawen pay ti panaguray ti kaaduan nga umili iti Ilocos-Cordillera a silulukat nga agpabakuna. Nalawag a

saan a magun-od itatta a tawen ti maibagbaga a *herd immunity* wenna proteksyon ti nalawlaw a paset ti populasyon. Bayat nga iti inaldaw ket agtultuloy ti kabuklan a panagadu ti bilang dagiti maakaran ti Covid-19 iti rehiyon.

Bayat nga agtultuloy ti panagpakaasi ni Rodrigo Duterte iti US ken China tapno dumawat ti bakuna, ilaklako na met ti pagilian. Kasukat dagiti bakuna nga it-ited ti China ket dagiti isla ti pagilian a kas iti West Philippine Sea. Nayon nga armas, ramit militar ken panangitultuloy met kadagiti ehersisyo militar ti kasukat ti panangted ti US ti bakuna iti pagilian.

ladawan manipud iti facebook

Inutil, traydor, ulbod ken mammapatay-tao ti rehimen

Rumbeng laeng a singiren ken gibusan ti rehimen a Duterte kadagiti krimen ken kinainutil na. Nalawag a saan a ti Covid-19 ti kangrunaan a mangpatpatay iti umili no di ti bulok a sistema a malakolonyal ken malapyudal a pinakaro ni Rodrigo Duterte. Ti panagtakaw iti pondo ti pagilian ken nakaro a kinaaso-aso kadagiti imperyalista nga amo na ti nangipaay ti palalo a panagrigrigat ken panagsagaba ti umili. Lalo a nangpadagsen iti bakbaklayanen ti umili ti awan sarday a panagutang na kadagiti imperyalista a pagilian a mas mangpairut iti kontrol dagitoy iti pulitika ken ekonomiya ti pagilian. Naibus ken awanen ti pondo ti pagilian gapu kadagiti napeklan nga agtatakaw nga adda iti turay nga idadauloan ti amo dagiti agtatakaw a ni Duterte karaman ti bunggoy dagiti nararawet iti gabinete ken kongreso, ken dagiti saan a mabussog nga alimatek a heneral ti AFP-PNP a kangrunaan a pakpakanen na kas adigi ti pasista a panagturay na.

Napinget a kontra iti reporma iti daga ken nailian nga industriyalisasyon a solusyon iti nasaknap a kinarigat ken atrasado a kasasaad ti malapyudal nga ekonomiya ti pagilian. Napudno a sumursurot kadagiti *neoliberal* a patakaran dagiti imperyalista nga amo na a mangag-agaw ti daga dagiti manalon para iti panangpalawa kadagiti plantasyon ken dadduma pay a negosyo da ken tapno pagtalinaeden ti pagilian a para-suplay ti nalaka a pigsa't tegged ken naata a materyales manipud iti natural a kinabaknang tayo, mangawat kadagiti sobra a produkto, sobra a kapital ken managusura a pautang dagiti imperyalista.

Awan sabali nga ipatawid ti rehimen iti panagbaba na iti turay no di ti nakarkaro pay a panagrigrigat. Saanen a maanusan ti umili a maikulog kadagiti balay da nga awanan taraon, awan ti kuarta a pangbayad ken pangatang kadagiti serbisyo ken magatatang a kasapulan da. Awanen ti namnamaen a signipikante nga ayuda manipud iti bangkarote a guberno lalo

ladawan manipud iti facebook

ta kanya-kanya ti naparang a panagtakaw iti pondo ti pagilian ti ar-aramiden dagiti rinuker a pulitiko nga agsagsagana ti panggastos da iti eleksyon inton sumaruno a tawen. Iti kaanuman, saan a ti panangrisut iti krisis ti ekonomiya ti pampanunoten dagiti aso-aso a lider ti pagilian. Mano a dekada nga impakita ti pakasaritaan nga uray awan ti pandemya, ti tunggal presidente ken ti paksyon dagiti agturturay a dasig, iti panaggibus ti termino da ket awan ti dadduma nga imbati da iti pagilian no di ti karkaro a pannakailumlom ti pagilian iti krisis bayat nga isuda ket bimmaknang ti mano a milyon wenno bilyon. Kas iti pananggibus iti turay dagiti sinaruno na nga aso-aso, korap ken pasista a presidente a da Marcos ken Estrada, nainkalinteg ti pananggibus iti korap, aso-aso ken terorista a panagturay na sakbay a mabutosan ti sumukat kaniana. No agaramid man ti dadduma pay a dakes nga addang ti mammapatay-tao a ni Digong tapno makapagtalinaed iti poder, iti umay nga eleksyon, paayen ti gandat na nga ituloy ti panagturay na babaen kadagiti tumaray a paspasurot na.

Uray nakaro ti panagbaybay-a ti rehimen iti pagbiagan ken pagimbagan ti umili, babaen iti

panagkaykaysa ken nagtitimpuyog a panagtig-nay ket nabaelan tayo a sangoen ti nakarigrigat a kasasaad gapu iti pandemya, *lockdown*, kalamidad, panagsuek ti pagbiagan ken tuloy-tuloy a panagirteng ti pasista a kinaulpit ti ulimaw a rehimen. Dagiti mannalon ket nangikagumaan a nangpadur-as ti panagtalon da babaen iti panangngingato ti produksyon ken panagpalawa kadagiti talon para iti naan-anay a taraon. Dagiti napa-panaw a mala-mangmanged manipud kadagiti sentro ken iti dadduma a paset ti kaaw-awayan ket nagsubli iti baryo ken nagtalon manen.

Dakkel a kinaluko ti tagtagainep ti ulimaw a ni Digong a naan-anay a mapaulimek na ti umili babaen iti pasista a pammutbuteng. Kas iti palpak a gyera na kontra iti Covid-19, peke a nadara a gyera kontra-droga, napaay met ti makapagura unay a kontra-rebolusyonaryo a gyera na laban iti umili nga agpangpanggep a buraken ti rebolusyonaryo a tignayan. Siaammo isuna a saan nga epektibo ti panangallilaw, pammutbuteng, pampapatay, panagpasuko wenno panagbomba ti ilablaban dagiti mannalon a rebolusyonaryo a reporma iti daga, ti kaaduan iti populasyon tayo nga adda iti duri ti malapyudal nga ekonomiya. Namin-ano a daras nga inlastog ti reaksyunaryo nga agturturay a bunggoy ti dasig a komprador burgesya, apo't daga ken burukrata kapitalista a naparmek da ti BHB iti Ilocos-Cordillera. Pakasaritaan ti nangpaneknek nga iti las-ud ti 52 a tawenen, saan da latta a maparmek ti BHB

gapu iti naindaklan a nailian demokratiko ken sosyalista a tarigagay a nairut nga ar-arakupen ti masa. Inggana a saan a mabaliwan ti bulok a sistema, saan a malappedan ti panagabante ti armado a pannakidangadang nga irusrussuat ti BHB, ti hukbo a mannalon nga idadauloan ti Partido Komunista.

Iti sango ti pandemya, natured ken managparnuay a sinango dagiti yunit ti BHB ken dagiti organisasyon ti umili iti rehiyon dagiti karit ken problema. Kas paset dagiti rebbengen iti armado a pannakidangadang, panagbukel ti base a masa ken panangiyabante ti armado a rebolusyon, nasango ti panangted kadagiti serbisyo, kampanya ken panagsanay iti salun-at ken ti panangpapigsa ti produksyon ti taraon, kagiddan dagiti kampanya iti panangipatungpal kadagiti minimum a programa ti rebolusyon nga agraryo. Kasta met a timmaud ti nadumaduma a managparnuay a wagas ti tinnulong ken panangiyebkas ti protesta iti syudad ken sentro.

Kadagiti maudi a bulan ti panagturay ni Duterte, rumbeng laeng nga ad-adda nga ikagumaan tayo nga iyabante ti armado a pannakidangadang ken ti nadumaduma a managparnuay a wagas nga ipalubos ti kasasaad. Awan ti dadduma a namnamaen a solusyon iti krisis ti malakolonyal ken malapyudal a sistema no di ti panangipagballigi ti gubat ti umili ken panangitakder ti sosyalista a gimong. ✎

Agusar tayo ti

mula nga agas

TURMERIC

Ti Turmeric ket maawagan met iti nagan a laya a duyaw wenno amarilyo, kunig ken Indian saffron. Ti siyentipiko a nagan na ket *Curcuma longa*. Daytoy a mula ket naggapu idiy India. Ti Sangli, maysa nga ili iti estado ti Maharashtra idiy India ket sentro ti produksyon ken paggatangan ti turmeric iti intero a lubong.

Ti turmeric ket mailalaok iti taraon kas ti curry. Daytoy met laeng ti us-usaren dagiti monghe tapno koloran ti amarillo dagiti kawes da.

Ti kangrunaan a kemikal ti turmeric ket ti CURCUMIN a natakuatan kas kaepektiboan a panglaban iti inpeksyon. Laban met laeng daytoy iti bakterya ken fungus kas alipunga.

Kas agas, adda tallo a proseso ti panagaramid daytoy:

- 1. Tubbog** – tadtaden ti napino ti turmeric ken pespesen tapno maparuar ti tubbog na.
- 2. Pulbos** (powder) – tadtaden ti napino ti turmeric. Pamagaan iti pariok iti nakapsut nga apoy wenno ibilag iti init. Bayoen daytoy aginggana nga agbalin a pulbos. Mabalín met nga agusar ti blender no adda tapno magun-od ti napinpino pay a pulbos.
- 3. Paste** (Sapsapo)– Paglaoken ti 1 a paset ti turmeric powder ken 2 a paset ti danum. Lutuen bayat a tuloy-tuloy nga ikiwkiwar aginggana a pumalet.

Dagiti sumaganad ti maagasan na a sakit:

- 1 Problema iti panangrunaw ti taraon**
Padpaaduen ti turmeric ti BILE nga iruar ti

apro. Ti *bile* ket kemikal a pangrunaw ti taba wenno *cholesterol*. Pappapigsaen na met ti panaggaraw ti bagis tapno mas epektibo a manggiling ti taraon.

Bayat nga adda iti bagis, lablabanan met ti turmeric dagiti dakes a bakterya ken fungus. Iti kastoy a wagas, daldalusan ti turmeric ti bagis. Ag-agasanna ti agsubli-subli a panagburis ken masansan a panaguttot. Salakniban met ti turmeric ti dalem laban iti epekto ti alkohol ken dagiti kemikal a maipapauneg iti bagi.

Ilaok ti 1 kutsara a tubbog ti turmeric wenno ½ kutsara a turmeric powder iti 1 baso a danum wenno gatas ken tumaren ti maminsan inggana 3 a daras iti maysa nga aldaw. Mabalín met nga ilaok laengen iti taraon iti inaldaw-aldaw. Iti rugi ti regular a panagtumar wenno panangkaan ti turmeric ket posible a makapadas ti panagtakki 1-2 araw. Epekto daytoy ti panangdalus ti turmeric iti bagis.

2 Rayuma
Basar kadagiti panagadal, ti turmeric ket kas kapigsa met laeng ti CELECOXIB – maysa a nangina nga agas laban iti ut-ot ken inpeksyon.

Mangisagana ti 4 a pidaso ti turmeric (kas

kadakkal ti tangan ti tunggal maysa). Tadtaden ti napino ken ipaburek iti 2 baso ti danum. Bay-an nga agburek iti uneg ti 30 a minuto.

Tumaren ti 3 inggana 4 a baso ti naanger a turmeric iti inaldaw. Ti epekto na daytoy ket mabalin a saan dagus a makita ken posible a dumanon ti 2 a lawas a tuloy-tuloy a panaginom santo makita ti epekto na.

Ti natadtad a turmeric ket mabalin a mamindua nga angeren ken tumaren. Kalpasan ket mabalin pay nga ilaok iti taraon.

3 Sakit iti kudil

Epektibo ti turmeric laban iti gaddil (scabies), tarindanum (alipunga), kurad (ringworm) ken dadduma pay a sakit ti kudil.

a. scabies (gaddil/gudgod)

Ti gaddil ket sakit a bunga ti babassit a kuto nga agbibig iti kudil ti tao ken kadagiti kawes, ules ken tuwalya. Kadawyan nga iti uneg ti pamilya ti agi-innaka. Iti maysa a panagadal, us-usaren ti turmeric paste a nalaokan ti bulong ti *neem* (maysa met laeng a mula nga agas) laban iti gaddil. Immimbag ti 97 porsyento ti 814 a pasyente iti uneg ti 3 inggana 15 nga aldaw iti panagugar ti turmeric paste.

Ti panagtimpla ti turmeric paste (kitaen iti ngato) ken kaadu ti matimpla ket ibasar iti kadakkal ti bagi ti pasyente nga adda gaddil na.

Isapsapo ti paste ti sibubukel a bagi ti pasyente, nangruna dagiti paset a nagkagatan wenno sugat. Bay-an iti kudil iti 15 minuto sakbay a balnawan (saan nga usaran ti sabon.) Normal laeng nga agbalin a naduyaw ti kudil ngem saan a madanangan gapu ta maikkat met laeng kalpasan a makadigos iti mano a daras.

Kadagiti tao nga adda ti sigud nga *allergy* iti kudil, padasen nga umuna nga isapsapo ti turmeric paste iti likod ti dakulap. No saan a magatelan, lumabbaga wenno lumteg (kasla nagkagatan ti lamok) ti kudil, mabalinen nga isapsapo ti turmeric paste iti sibubukel a bagi.

Dadduma nga addang iti panangagas ti gaddil:

-Kasayaatan nga aggigiddan ti sibubukel a pamilya. No adda ti saan a naagasan, posible a maakaran na manen ti dadduma a kameng ti pamilya.

-Ti kuto ti scabies ket agnanaed kadagiti kawes. Mangisagana ti kalablaba a kawes, tuwalya, supot ti pungan, pungan ken ules nga isu ti usaren kalpasan ti umuna nga aldaw ti panangagas. Kadagiti mureng a malabaan, kasayaatan a napudot a danum ti pangbalnaw wenno ibilag iti napigsa nga init.

b. Letteg/buyoy/busali

Isapsapo ti turmeric paste iti letteg tapno napasas a maluom ken umimbag. Mabalin met nga ituno inggana dumapo ti maysa a pidaso ti turmeric. Ti dapo na daytoy ket ilaok iti maysa a tasa a danum ken usaren a pangdalus iti letteg.

k. Kagat ti insekto

Paglaoken ti turmeric powder ken tubbog ti naalsem a prutas. Isapsapo iti paset a nagkagatan ti insekto. Maus-usar met daytoy idia India kontra iti kagat ti alimatek.

d. Tarindanum ken kurad

Ti tubbog ti turmeric ket isapsapo iti paset ti bagi nga addaan tarindanum ken kurad. Kagiddan daytoy, inumen ti tubbog a nalaokan ti diro (honey).

4 Aryet (kolang/bulate)

Agusar ti 20 a tedted ti tubbog ti turmeric a linaokan ti bassit nga asin. Inumen apagriing iti bigat iti uneg ti sumagamano nga aldaw.

5 Uyek ken dadduma pay

a. Uyek ken sakit ti karabukob

Mangisubo ti gudua (1/2) kutsarita a tinadtad a turmeric ken uminom ti danum. Mabalín met nga ilaok iti gatas wenno ipaburek pay nga umuna iti gatas.

b. Panateng

No adda panateng ken barado ti agong, say-open ti asok ti mapupuoran a turmeric. Palukayen ken papardasen na ti panagruar ti buteg.

k. Angkit (Asthma)

Mangisubo ti 1 a kutsara a napulbos a turmeric ken uminom ti danum, 2 wenno 3 daras iti inaldaw. Kasayaatan no awan pay nagyan iti tiyan no inumen daytoy.

No nagdikar ti angkit ken marigatan nga umanges, mangisubo ti pagkapat (1/4) ti kutsarita ti napulbos a turmeric ken pasarunuan nga inumen ti kalalaingan na a kapudot ti danum.

6 Gorigor

Ti bulong ti turmeric ket maus-usar idiay Cambodia a pangpababa ti gorigor. Paglaoken ti 1 tasa a natadtad a bulong ken 2 tasa a danum. Pabureken aginggana a sangatasa a danum ti mabati. Ti sangatasa ti digo ket bingayen iti 3 a paset. Inumen ti maysa a paset tunggal aggorigor.

7 Ligos (sprain)

Paglaoken ti turmeric paste, asin ken tubbog ti naalsem a prutas. Isapsapo iti paset a naligos.

8 Sakit ti ngipen

Pabureken ti 1 kutsarita a napulbos a turmeric ken 2 a bulong ti bayabas iti kalalaingan a kaadu ti danum. Imulumog daytoy.

Alternatibo a panagrusar: Ituno ti turmeric. Imasahe iti gugot a lumlumteg.

9 Anemia (agbebessag)

Ti turmeric ket nabaknang iti bitamina nga IRON (ferrous). Inaldaw nga uminom ti 1 a kutsara a tubbog ti turmeric.

DADDUMA PAY NGA USAR TI TURMERIC:

- Idiay Peru ti turmeric ket ipainom da kadagiti pasyente nga addaan ti AIDS (Acute Immune Deficiency Syndrome). Natakuan a pabuntogen na ti panagadu ti virus a bunga ti AIDS.
- Ti turmeric ket epektibo a panglaban iti kanser ti bagis, basisaw (urinary bladder), cervix ken aanakan (uterus). Pabuntogen na met ti panagwaras ti kanser ti suso.
- Kadagiti addaan sakit iti puso, makatulong ti turmeric iti panagimbag ti muskulo ti puso.
- Kadagiti addaan diabetes a naaddaan ti kumplikasyon iti bekkel (kidneys), tumultulong ti turmeric iti panagpasayaat ti taray ti bekkel.
- Ti turmeric ket makatulong met kadagiti sakit iti utek a bunga ti lumteg a paset dagiti nerbo, kas ti Alzheimer's disease ken Parkinson's disease.

PALAGIP

Ti turmeric ket MAIPARIT ITI MASIKOG KEN AGPASUSO NGA INA gapu ta pagsikalen na ti uterus.

PAADUEN TAYO TI TURMERIC

Kasayaatan nga imula ti turmeric a 7.5 cm ti kauneg na, 15 cm ti rumbeng a distansya ti tunggal mula. (Ti 7.5 cm ket kabatog ti kaatiddog ti tammudo. Ti 15 cm ket kabatog ti maysa a dangan.) Kasayaatan nga imula daytoy no agrugin ti panagtutudo wenno kagiddan ti panagmula kadagiti uma.